בעל שם טוב על התורה — ראה

ראה אנכי נותן לפניכם היום וגו' את הברכה אשר תשמעו וגו'. יש בחינות ברכה וקללה, מצד שאין לו דבקות בפנימיות התורה והמצוות, כי אם על ידי אשה מקושטת, בענינים ניאותין לכל אחד מישראל, לפי בחינתו וחשקו, כמו ששמעתי בשם מורי בפ' ראה, את הברכה אשר תשמעו וגו':(תוי"י פ' בא דנ"א נ"א).

ואמרת אכלה בשר וגו'. איתא בגמרא (ב"מ דפ"ד ע"א) אהבה דוחקת הבשר, ר"ל אהבת השם דוחקת ומזככת את הבשר שהוא הגוף, עוד יש לומר שאהבה דוחקת וממתקת את הבשר שהוא דין, כי הבשר בא מסטרא דדינא כידוע:(ליקוטים יקרים ד"ה ע"ג.).

וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' כאשר צויתיך וגו'. עיין לעיל פ' יתרו אות י"ח ואות י"ט ענין בזעם תצעד ארץ:

מקובל מהצדיקים תלמידי הבעל שם טוב זי"ע אשר לשון הס' שמלה חדשה מסוגל לשו"ב לשמור נפשו ושלא יארע תקלה על ידו, כמו לשון הזוהר הקדוש, וגם השו"ב אשר רגל על לשונו הספר הקדוש שמלה חדשה, אז בעת זבחו זבח, יעמוד לו זכותו של רבינו בעל שמלה חדשה להצילו ממכשול ח"ו:(הרב דרכי תשובה בהסכמה לשמ"ח מונקאטש תרס"א).

כי מנסה ה' אלהיכם אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלהיכם וגו'. עוד שמעתי ממורי פירוש המשנה (סוף מסכת עוקצין) עתיד הקדוש ברוך הוא להנחיל לכל צדיק ש"י עולמות שנאמר (משלי ח׳:כ"א) להנחיל אוהבי יש, וגם פסוק הישכם אוהבים את ה', (תוי"י בסופו דר"ח ע"ג). ועוד עיין לעיל פ' בראשית אות ב' ענין פסוק זה:

והראה, אמרו חכמינו ז"ל (חולין דס"ג ע"ב) ולמה נקרא שמה ראה שרואה ביותר כו' תנא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, שמעתי [בשם ר"י בעש"ט ע"ה זצוק"ל] פירוש הגמרא עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל, פירוש, אדם שאינו הגון נקרא בבל כי עומדים בשטותים והבלי עולם, ואדם הצדיק נקרא ארץ ישראל, וזהו פירוש הגמרא עומדת בבבל פירוש בשטותים, ורואה על אדם כשר נבלה, והיינו נבלה בארץ ישראל באדם כשר והבן:(אור האמת דק"ז ע"ב).

עשר תעשר, בגמרא (תענית ד"ט ע"א) אשכחיה ר' יוחנן לינוקא דריש לקיש כו' עשר בשביל שתתעשר כו' זיל נסי כו' שנאמר כו' והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג׳:י׳) מאי עד בלי די אמר רמי בר חמא אמר רב עד שיבלו שפתותיכם מלומר די, הקשה מרן הבעל שם טוב הקדוש זצוק"ל זי"ע, דהרי תבת די אינו כלל ממוצא השפתים, ותירץ דבאמת לכך יבלו השפתים מחמת אמירת די תמיד, ולא ישתמשו במוצא השפתים כלל:(רשפי אש בליקוטי אגדות אות ר"ג).

כי פתוח תפתח את ידך לו וגו'. דשמעתי בשם הבעל שם טוב זלה"ה פירוש הפסוק (תהילים י״ז:ט״ו) אני בצדק אחזה פניך, היינו כי כשאדם נותן פרוטה לעני אזי עושה יחוד, דהפרוטה הוא י' וחמשה אצבעות הנותן הרי ה' ופשיטות ידו של הנותן הרי ו' ובנתינתו לחמשה אצבעות של עני הרי ה' אחרונה יד העני, ועל ידי זה גורם המשכת רחמים כי כסדרן הוא רחמים גמורים, וכל זה הוא כשהנותן מתחיל בנתינת הצדקה טרם הפשטת יד העני, אז השם הוא כסדרן וממשיך רחמים לעולם, ולא כן כשהעני מתחיל בפשיטת ידו לבקש, אז אין השם כסדרן, וזהו אני בצדק אחזה פניך, כשאני הוא המתחיל בענין הצדקה, אז אחזה פניך, שאני גורם יחוד בד' אתוון כסדרן והוא פניך, רחמים, אבל כשאשבעה בהקיץ, ר"ל כשהעני מקיץ אותי בפשיטות ידו לתבוע הצדקה, אז תמונתך, שאין זה רק התמונה של ד' אתוון, לא בפנים, וזהו כי פתוח תפתח את ידך לו היינו שאתה תהיה הפותח ויהיה השם כסדרן:(מבשר צדק פ' ראה).

שמעתי בשם הבעל שם טוב זלה"ה, שאמר על מאמרם ז"ל (כתובות ד"נ ע"א) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש כו', ולא אמרו הנותן אל יתן יותר מחומש, כי לשון מבזבז הוא לשון ביזה וגזל, כלומר שהוא קמצן בטבעו וגוזל נפשו וטבעו, ומחסר ממונו בשביל השם יתברך, אל יתן יותר מן החומש, אבל מי שהוא ותרן בטבעו יכול ליתן יותר מחומש, לפי מדת טובו וחסדו עד כאן דבריו ודפח"ח:(אורח לחיים פ' תרומה).

שמעתי בשם החסיד האלוהיי מו"ה ישראל בעש"ט נבג"מ, אשר שאלו אותו למה הוא מפזר יותר מחומש, והוא נגד מאמר רבותינו ז"ל שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, והשיב הוא ז"ל דלשון מבזבז הוא לשון ביזה, דהיינו מי שאינו נותן

בשמחה רק כמו גוזל לנפשו, והוא עושה נגד רצונו, לקיים מצות בוראו, לזה נתנו חכמים שיעור שלא יתן יותר מחומש, אכן מי שנותן בשמחה ויש לו תענוג מזה שנותן, אין שיעור לדבר, כן שמעתי מפי מגיד אמת, שאמר כן בשם הבעל שם טוב זלה"ה, והנה כבר ידוע ומפורסם אשר דברי האלוהיי הקדוש כל דבריו כגחלי אש, ואפילו שיחות חולין שלו היו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלין לצד עילאה ימלל:(וציוה הכהן פרק ט"ו).

איתא בשם הבעש"ט ז"ל, המבזבז אל יבזבז יותר מחומש (כתובות ד"נ ע"א), היינו מי שסובר שבוזז את עצמו, אבל מי שלבו נכון בטוח שהשם יתברך יתן ויחזור ויתן, ולא ירע לבבו בתתו צדקותיו, הוא יכול ליתן מה שירצה:(מעשה יחיאל פ' ויצא אות י"ד)

שמעתי אומרים מאיש אלוהיי מו"ה ישראל בעל שם טוב נ"ע, דכל המצוות שאדם עושה עם פניות, מוטב היה שלא לעשותו כלל, אבל צדקה, אף שאינה מהמובחר כעושה לשמה, מכל מקום עושה מצוה, שמחיה נפש האביון:(תורי זהב פ' ראה).

כל תנועה טובה שעושה למטה, מעורר כך במדות עליונות אם לחסד אם לדין, ה' צלך (תהלים קכ"א) כידוע ממרן אלוקיי בעל שם טוב, ואדם נעשה בדמות דיוקן של יוצר בראשית, אם מקיים פתוח תפתח, נפתח מקור עליון להשפיע למטה: (אוצר החיים פ' יתרו דק"כ ע"ד).

בגמרא (ברכות ד"י ע"ב) הרוצה ליהנות יהנה כאלישע וכו', והרוצה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל הרמתי, וקשה אם כן כיון שהוא דבר הרשות, דהרוצה לעשות כך עושה, והרוצה לעשות כך עושה, אם כן למה ליה לבעל מסדר הגמרא למכתביה, עוד קשה דחדא בבא משתמע מאידך, או סיפא מרישא כיון דקאמר הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, ממילא שמעינן דהרוצה שלא ליהנות וכו', או רישא מסיפא:

ופירש [הרב הבעש"ט זי"ע] דהנה העשיר הנותן צדקה הוא עושה מצוה דנתון תתן לו כו', פתוח תפתח את ידך לאחיך וכו', אבל העני המקבל את הצדקה, לכאורה אינו עושה שום מצוה, אך אם העני המקבל את הצדקה מקבל בכוונה זו, כלומר כיון שאני צריך לקבל, וכגון שאין מעשה ידיו מספיקים לו, שעל זה אמרו (ירושלמי סוף מס' פאה) כל הצריך ליטול ואינו נוטל הרי זה שופך דמים, ובמשנה (פאה פרק ח' מ"ח) היו לו מאתים חסר דינר אפילו אלף נותנים לו כאחת הרי זה יטול, אם כן כשמקבל העני בכוונה זו כיון שאני צריך ליטול הריני מזכה את העשיר העושה עמי צדקה, נמצא גדול המעשה יותר מן העושה (ב"ב ד"ט ע"א), שהרי העני המקבל יכול לקבל ביום אחד צדקה מכמה אנשים, יותר ממה שהנותן יכול ליתן, וזה אמרו רבותינו ז"ל כן בפירוש, על פסוק (רות ב':י"ט) האיש אשר עשיתי עמו היום בועז, אשר עשה עמי לא נאמר אלא עשיתי עמו, דיותר מה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, והנה העני המקבל צדקה לשם שמים ראוי לו שלא לקבל צדקה אלא מאנשים צדיקים, ושיזכו על ידו, אבל לא מאנשים רשעים, כדמצינו באלישע, דמאנשים צדיקים קיבל צדקה, אבל מנעמן לא רצה ליקח, דאף על פי שנתגייר ונעשה גר תושב (גיטין דנ"ז ע"ב) לא רצה לקבל ממנו, דלא היה כדאי שיזכה על ידי אלישע, וזהו פירוש הגמרא, הרוצה ליהנות יהנה כאלישע, פירוש, שיתכוון בלקחו הצדקה כדי לזכות את העשיר הנותן לו, ואם כן לא יקבל צדקה אלא מאנשי ישראל הצדיקים, שהם כדאי לזכות על ידו, ולא יאמר כיון שמצוה הוא ליקח צדקה, על דרך זה, אם כן ירדוף אחר זה לקחת דווקא, על כן אמר שאף על פי כן הרשות בידו, והרוצה שלא ליהנות אל יהנה, כשמואל הרמתי דמצינו שלא היה נהנה מהבריות:(כתר שם טוב ח"ב דכ"ג ע"א).

כי פתוח תפתח את ידך וגו' די מחסורו אשר יחסר לו, בשם הבעל שם טוב זי"ע, ר"ת ד'י מ'חסורו א'שר י'חסר ל'ו, הוא עולה בגימטריא פ"ה, וס"ת עולה בגימטריא כת"ב רמז אם אין יכול להושיע לו בפה יתן לו כתב מליצה:(כן הוא בס"ס ילקוט משה מצפת).

פסח לה' אלהיך. מבואר לעיל פ' ואתחנן בהגה ט"ו ע"פ יסוד דברי הבעש"ט הקדוש זי"ע ע"ש.

ושמחת בחגך. ואמרו רבותינו ז"ל (בפסחים דק"ט ע"א) אין שמחה אלא בבשר, עיין לעיל פ' בראשית בהגה ע"ה מה שהעתקתי בשם הבעל שם טוב:(מספר תפלה למשה בהקדמה).

סליק פרשת ראה בס"ד